

cae“ santykių su D. Kleino gramatika ir kt. – nagrinėjo septyni italų filologai. Simpoziumo dalyvius jie maloniai nustebino atvežę pirmąjį baltų kalbų studijoms skirtą žurnalą „Res Balticae“ numerį, parengtą ir išleistą Pizos universiteto profesorių Pietro Dinio ir Nikolajaus Michailovo.

Kaip ir reikėjo tikėtis, daugiausia pranešimų perskaitė – aštuoniolika! – vokiečių mokslininkai. Ir nenuostabu, nes prie Greifsvaldo ir Miunsterio universitetų veikia Baltų institutai, kuriems vadovauja prof. Raineris Eckertas ir prof. Friedrichas Scholzas. Miuncheno universiteto lingvistai, vadovaujami lietuviškai kalbančio prof. Jochen Rangės, yra parengę spaudai 400 metų archyvuose išgulusį Jono Bretkūno lietuviškojo Biblijos vertimo rankraštį. Naujasis Testamentas jau išleistas. Tik suvažiavus į Eichštetą, paaiškėjo, kad rengiamas naujas profesūrai ir akademiniam jaunimui skirtas lietuvių-vokiečių kalbų žodynas. Pasirodė, kad jį rašo ir prof. Alfredas Bammesbergeris Eichštete, ir prof. Jochenas Rangė Miunchene. Aišku, susitarta pastangas suvienyti. Patogaus, praktiško vienatomio, bet kartu modernaus bei informatyvaus lietuvių-vokiečių kalbų žodyno turėjimu vokiečių mokslininkai labai susirūpinę. Naujojo lietuvių-vokiečių kalbų žodyno pamatu imamas „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ trečiasis pataisytas leidimas (Vilnius, 1993). Esami žodynai, pavyzdžiui, penkių tomų Niedermanno, Senno, Brenderio ir Salio lietuvių-vokiečių kalbų žodynas (Heidelberg, 1932–1968) arba keturių tomų Aleksandro Kuršaičio „Lietuviškai-vokiškas žodynas“ (Göttingen, 1968–1973) puikiai aptarnauja mokslo reikmes, bet, būdami griozdiški, nepatogūs, praktikos reikalui netinka. Dabar Vokietijoje rengiamasi perspausdinti Fulsto, Scholzo ir Talmanto „Lietuvių-vokiečių kalbų žodyną“ (A–N raidės), išleistą 1943 m. Kaune, sujungtą su Juozo Paškevičiaus „Lietuviškai vokišku žodynu“ (prasidedančiu O raide), išspausdintu 1947 m. Augsburgėje. Bet šio žodyno paskirtis taip pat kita – lietuviams mokytis vokiečių kalbos.

Šis simpoziumas mums, kurie tiriamo savo gimtąją kalbą, sukėlė daug naujų minčių, įgalino ne vieną savo kalbos faktą ir reiškinių pamatyti kitoje šviesoje. Pranešimai buvo aukšto profesinio lygio, pagrįsti naujausiais lingvistinės-filologinės analizės principais bei dabartine mokslinio pažinimo metodologija. Įdomūs pranešimai vokiečių ir anglų kalbomis buvo perskaityti ir pačių lietuvių – Sauliaus

Ambrazo, Vincento Drotvino, Alberto Rosino, Zigmo Zinkevičiaus bei Vokietijoje gyvenančių ir dirbančių lietuvių Elvyros Bukevičiūtės ir Janinos Jakelaitytės. Labai gerai, kad simpoziumo medžiagą numatoma išleisti atskiru leidiniu. Iš simpoziumo dalyvių pusės jutome dėmesį ir pagarbą lietuvių kalbai bei kultūrai, o iš simpoziumo organizatorių bei šeiminkų pusės – palankumą jų atstovams. Mums buvo sudarytos sąlygos kurį laiką prieš simpoziumą ar po jo padirbėti turtingoje ir šviesioje Katalikiškojo Eichšteto universiteto bibliotekoje, pasidaryti svarbių straipsnių ar knygų kopijas. Už ypatingą rūpinimąsi bei visokeriopą paramą esame nuoširdžiai dėkingi ponų Annalisės ir Alfredo Bammesbergerių bei Renatės ir Josifo Schatzų šeimoms.

Simas Karaliūnas

Konferencija, skirta M. Daukšos Katekizmo 400 metų sukakčiai

1995 m. sukako 400 metų, kaip pasirodė pirmoji spausdinta lietuviška knyga Didžiojoje Lietuvoje – M. Daukšos Katekizmas. Ši reikšminga visai Lietuvai data Lietuvių kalbos institute paminėta konferencija, pavadinta „Lietuvių kalba: tyrėjai ir tyrimai pirmosios lietuviškos knygos – Mikalojaus Daukšos Katekizmo – Didžiojoje Lietuvoje (Vilniuje 1595) 400 metų sukakčiai paminėti“. Ji vyko 1995 m. spalio 25–26 d. Ši konferencija iš kitų trijų pamečiui Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriaus organizuotų konferencijų išsiskyrė nemažu būriu svečių iš užsienio. Į ją atvyko prof. A. Nepokupnas iš Ukrainos, jaunas mokslininkas A. Andronovas – iš Rusijos ir keli kolegos – iš Latvijos. Be to, išleistose konferencijos pranešimų tezėse rasime ir Italijos baltisto P. U. Dinio mintis apie lenkų kalbos įtaką M. Daukšos išvestiniams būdvardžiams. Iš viso konferencijoje perskaitytas 31 pranešimas.

Keli pranešimai specialiai skirti M. Daukšos raštams.

Z. Zinkevičius nurodė keletą momentų, rodančių galimą tam tikrą rankraštinių tekstų, užrašytų prieš pasirodant spausdintiems lietuviškiems raštams, įtaką M. Daukšos raštams. Ypač pabrėžta sena kirčiavimo tradicija.

A. Nepokupnas atkreipė žodynininkų ir kitų tyrinėtojų dėmesį į M. Daukšos Postilės gale

pridėtų atitaisymų sąrašą (kai kurie ten minimi žodžiai nepateko net į didįjį „Lietuvių kalbos žodyną“) ir aptarė lenkiškoje M. Daukšos Postilės pralkalboje užfiksuotą terminą *języka naszego własnie litewskiego* (mat slaviškuose kraštuose terminu *lietuvių kalba* anksčiau buvo žymima ir gudų kalba).

A. Rosinas kalbėjo apie reliatyvinių įvardžių koreliaciją M. Daukšos Postilėje.

N. Čepienė aptarė M. Daukšos raštų germanizmus, J. Pajėdienė – intelektualinę situaciją Lietuvoje XVIII a. II pusėje ir jos atspindžius M. Daukšos kalboje. Be to, kalbos istorijai reikšmingos konferencijoje nedalyvavusio A. Girdeonio tezės apie M. Daukšos fonemų sistemą.

Konferencijoje nagrinėti ir kiti lietuviški senieji ar šiek tiek vėlesni raštai.

M. Lučinskienė palygino rytietiškaį 1647 m. (t.y. J. Jaknavičiaus) ir suvidurietintą 1705 m. „Ewangelie polskie i litewskie“ leidimus, išryškindama keletą morfologijos skirtumų, pvz., senosios J. Jaknavičiaus instr. pl. formos su *-mus* (pvz., *mumus*) 1705 m. leidime labai dažnai keičiamos į formas su *-mis* (pvz., *mumis*).

J. Karaciejus slavizmų pagausėjimą XVIII a. raštuose siūlė aiškinti ne lietuvių kalbos smukimu, kaip manyta anksčiau, o visų pirma stilistinėmis priežastimis, tam laikotarpiui labai būdinga „makaronine“ kalba.

V. Drotvinas aptarė tarptautinius žodžius Mažosios Lietuvos XVII–XVIII a. žodynuose. Tarsi pratęsdama savo buvusio dėstytojo mintis A. Zavadskaitė kalbėjo apie ispanizmų ir portugalizmų pateikimą dabartiniuose tarptautinių žodžių žodynuose.

K. Eigminas palygino neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų žymėjimą K. Sapūno – T. Šulco ir D. Kleino gramatikose, A. Smetona apibūdino norminamąsias tendencijas K. Daukšos gramatikoje.

S. Ambrazas pateikė naujų duomenų iš XVI–XIX a. raštų, remiančių jau J. Endzelyno keltą mintį, kad priesaga *-ininkas* yra kilusi iš *-inykas* (žr. Lietuvių kalbotyros klausimai XXXVI).

Latvijoje A. Spektoro ir M. Baltinos vadovaujama mokslininkų grupė yra gana toli pažengusi senųjų raštų kompiuterizavimo srityje (Lietuvoje dar tik pradėdama eiti šia kryptimi). Šioje konferencijoje

programuotoja A. Uozuolinia pateikė kompiuterizavimo programą ir parodė pirmuosius E. Glūcko Biblijos vertimo žodžių indekso bandymus. Magistrantė E. Milčonoka, remdamasi šia programa, aptarė lyginamąsias konstrukcijas viename G. Mancelio tekste.

A. Stafeckos pranešimas skirtas kai kurioms latvių kalbos įvardžių formų istorinėms ir dialektologinėms problemoms.

V. Ambrazas naujai pagrindė jau anksčiau keltą hipotezę, kad konstrukcijos vardininkas su bendratimi (pvz.: *bitie fopulei nefuku kešt'* DP 21423) sintaksinis pagrindas yra baltiškos sandaros sakiniai su veiksmo vardininku ir nuo tarinio priklausomu abstrakto naudininku, bet šiai konstrukcijai galutinai susiformuoti rytų baltų kalbose turėjo didelės įtakos kontaktai su vakarų finų kalbomis (žr. Lietuvių kalbotyros klausimai XXXIII, 84–99).

Remdamasi senaisiais raštais ir tarmėmis, D. Mikulėnienė mano, kad priešdėlėtieji veiksmažodiniai daiktavardžiai (pvz.: *priespauda, niuopelnas*) kadaise buvo kirčiuojami šaknyje (plg. M. Daukšos *priespáuda, nūpétną*), o priešdėlį imta kirčiuoti vėliau iš pradžių vakarinėje Lietuvos dalyje.

Kirčiavimui skirti ir A. Vidžiūno, S. Valatkaitės, V. Lazauskaitės pranešimai.

A. Vidugirio, E. Grinaveckienės, K. Garšvos, A. Leskauskaitės, E. Trumpos, V. Vaišnytės ir E. Lipartės pranešimuose keliamos įvairios dialektologijos problemos. Ypač džiugu, kad jaunoji Latvijos mokslininkė E. Lipartė (dabar Vilniaus universiteto magistrantė, be to, pagal sutartį dirbanti ir Lietuvių kalbos institute) skaitė pranešimą lietuviškai (!) apie savo pačios per ekspediciją Ylakių apylinkėse pastebėtus bendrus lietuvių ir latvių kalboms žodžius.

L. Grumadienė, V. Žilinskienė pristatė baigiamą rengti „Rašomosios lietuvių kalbos dažnumų žodyną“.

A. Andronovas pateikė diskusinio pobūdžio pastabų apie „Dabartinės lietuvių kalbos gramatiką“.

Konferencijoje perskaitytus pranešimus numatoma išspausdinti specialiaame „Lietuvių kalbotyros klausimų“ tome.

Saulius Ambrazas